

EBRIS

We know
books

Paul Berben

ISTORIA LAGĂRULUI DE CONCENTRARE DE LA

DACHAU

1933-1945

Publisol.ro

CUVÂNT-ÎNAINTE LA EDIȚIA ROMÂNĂ	7
PREFAȚĂ	21
1. ÎNFIINȚAREA LAGĂRULUI DE LA DACHAU.	
INSTALAȚIILE SALE	23
2. CATEGORIILE ȘI NUMĂRUL DEȚINUȚILOR	34
3. COMANDAMENTUL ȘI ADMINISTRAȚIA LAGĂRULUI	46
4. MENTALITATEA SS	56
5. VIAȚA DE FIECARE ZI A DEȚINUȚILOR	87
6. MUNCA DEȚINUȚILOR	123
7. TRANSPORTURILE	140
8. BOLILE ȘI MOARTEA DEȚINUȚILOR	148
9. PEDEPSELE. EXECUȚIILE	160
10. EXPERIENȚELE MEDICALE	173
11. CLERICII ÎN LAGĂRUL DE LA DACHAU	191
12. LUMEA DEȚINUȚILOR	216
13. REZISTENȚĂ ȘI SOLIDARITATE	229
14. ULTIMELE ZILE ȘI ELIBERAREA	242
15. DUPĂ ELIBERARE	263
16. MORTII DE LA DACHAU	269
POSTFAȚĂ	272
SURSE DE INFORMARE	273
ANEXE	277

Această carte apare din inițiativa și sub auspiciile Comitetului Internațional al Lagărului de Concentrare de la Dachau (CID).

Acest comitet îi reprezintă pe zecile de mii de deportați care au fost exterminați în acest lagăr al morții, ca și pe supraviețuitorii acestui infern.

Martorii și supraviețuitorii lagărului de la Dachau sunt fii a aproape 25 de națiuni, atât din Est, cât și din Vest.

Autorul *Istoriei lagărului de concentrare de la Dachau* este generalul belgian Paul Berben. Specialist în problemele celui de-Al Treilea Reich, cunoscut de marele public pentru lucrările sale în acest domeniu, Paul Berben și-a luat și a dus cu bine la capăt sarcina ingrată și deosebit de grea de a cerceta și stabili adevărul istoric cu privire la Dachau.

Lucrarea este rodul mai multor ani de investigații. Ea se bazează pe documente autentice care au trebuit să fie descoperite în țările din Răsărit și din Occident, în Statele Unite și în Israel.

Ea se bazează, de asemenea, pe o foarte bogată bibliografie și pe mărturiile a numeroși supraviețuitori.

Din acest ultim punct de vedere, prezenta lucrare vine la momentul potrivit, pentru că numărul supraviețuitorilor devine tot mai mic și pentru că era important ca înainte de dispariția lor să se culeagă și să se confrunte declarațiile lor.

Cu toate acestea, lucrarea nu are pretenția de a fi completă. Documente importante au fost distruse de către SS-ști în momentul prăbușirii Germaniei naziste; multe altele se află neîndoielnic în mâinile unor instituții sau ale unor particulari care, din diferite motive, consideră că nu a sosit încă momentul să le facă publice.

Se poate afirma cu destul temei că inițiativa acestei lucrări era la început hazardată și că ea n-a putut fi realizată decât făcându-se

uz de toate posibilitățile de care dispune Comitetul Internațional al Lagărului de Concentrare de la Dachau, precum și datorită competenței și perseverenței autorului, care merită cele mai călduroase mulțumiri.

Mai trebuie spus că această lucrare nu este ferită de critici. Ele vor fi binevenite în măsura în care vor tinde să arunce mai multă lumină asupra obiectului ei.

Meritul esențial al cărții este de a fi o operă de bună-credință, redactată cu toată obiectivitatea posibilă. Ea este scrisă fără patimă de către un scriitor care n-a cunoscut lagărele de concentrare. Ea nu-și propune alt scop decât acela de a contribui la stabilirea adevărului istoric.

Ne putem da seama de importanța acestei lucrări dacă luăm în considerare că este prima încercare de acest gen, căci, dacă s-a scris mult despre viața din lagărele de concentrare, dacă s-a scris mult despre Dachau, nimeni încă n-a încercat să-i scrie istoria.

Iat-o, prezentată în toată simplitatea sa, sub aspectul ei adevărat, în tragismul său și în măreția sa.

La această importantă lucrare au contribuit diferite institute și organizații, precum și numeroși martori. Dorim ca în aceste rânduri să vadă cu toții expresia sentimentelor de profundă grațitudine ale Comitetului Internațional al Lagărului de Concentrare de la Dachau.

Comitetul Internațional al Lagărului de Concentrare de la Dachau.

GEORGES WALRAEVE,
secretar general

Dr. A. GUERISSE,
alias Patrick O'Leary,
președinte

1. ÎNFIINȚAREA LAGĂRULUI DE LA DACHAU. INSTALAȚIILE SALE

La vreo 15 kilometri nord-vest de München, pe drumul ce duce spre Ingolstadt, este situat orașul Dachau. El are în prezent circa 30 000 de locuitori, adică de zece ori mai mult decât la începutul secolului, epocă în care nu era decât o mică localitate fără importanță.

Orașul, udat de râul Amper, afluent al râului Isar, este parțial clădit pe o colină care domină regiunea. De pe terasa castelului se deschide o foarte frumoasă vedere a orașului München și a lanțului Munților Alpi.

Câmpia care se întinde la nord-vest de capitala bavareză este puțin fertilă, mlăștinoasă și păduroasă: este așa-numita Dachauer Moos.¹

Clima este nesănătoasă, iernile sunt lungi și aspre și ninge adesea abundant până în aprilie. Această regiune a rămas timp îndelungat aproape necultivată; numai turbăriile și pășunile ofereau câteva slabe resurse puțin numeroasei populații locale. Însă frumusețea ei pustie îi atrăgea pe pictori și, sub imboldul lui Ludwig Dills, a apărut Școala de la Dachau, care a dat artiști renumiți, precum Spitzweg, Taschner și Leibl. Astfel, înaintea venirii la putere a naziștilor, Dachau era un orășel mic, cunoscut numai prin activitatea oamenilor care se consacraseră artei. Dar el avea să capete o tristă celebritate în lumea întreagă atunci când guvernanții au decis să înființeze acolo un lagăr de concentrare „model”. Asta a constituit începutul unei acțiuni organizate de exterminare în masă, pe care statul național-socialist avea s-o dezvolte

¹ Cuvântul *Moos* provine din deformarea în dialectul bavarez sau elvețian a cuvântului *Moor* (mlăștină).

în mod sistematic și care avea la bază o doctrină inumană, azi suficient de cunoscută.

Inaugurarea lagărului de concentrare de la Dachau a fost anunțată printr-un comunicat al lui Heinrich Himmler, *Kommissarischer Polizeipräsident der Stadt München*, publicat în presă la 21 martie 1933. Se preciza că lagărul putea primi 5 000 de persoane și că această capacitate fusese hotărâtă „fără a se ține seama de scrupule meschine”, căci s-a pornit de la convingerea că trebuie acționat în scopul de a liniști populația națională și în spiritul care o animă.¹

Ziarul local *Der Amperbote* anunța la 24 martie că *Freiwillige Arbeitsdienst* (serviciul de muncă voluntară) a făcut în trei zile pregătirile sumare în vederea primirii primilor deținuți, care, în număr de vreo 60, au sosit joi 23, adică a doua zi după inaugurarea oficială.

Lagărul era instalat în clădirile nefolosite ale unei uzine de explozibili construite în timpul Primului Război Mondial în această regiune puțin populată, foarte convenabilă din punctul de vedere al securității. Uzina fusese părăsită în anul 1919, iar utilajele au fost dezafectate conform stipulațiilor Tratatului de la Versailles cu privire la dezarmare. Clădirile s-au degradat treptat, căzând în ruină, iar locuitorii din Dachau au mai recuperat din ele materiale spre a-și construi noi locuințe. După venirea lui Hitler la putere, terenul pe care se găseau clădirile a fost achiziționat de Partidul Național-Socialist în folosul SS-ului, care intenționa să construiască acolo un vast complex de cazărmi, locuințe și întreprinderi industriale. Lagărul de concentrare urma să fie organizat, în primul rând, și să furnizeze mână de lucru gratuită. S-au întocmit atunci planuri care prevedeau construcții pe terenuri particulare și s-a procedat la exproprierea „din motive de securitate națională”, motive care încă nu erau precizate.

Pe drumul ce duce de la München spre Dachau, un stâlp indicator arăta direcția baracamentului SS-iștilor și pe aceea a

¹ *Münchner neueste Nachrichten*, 21 martie 1933.

lagărului deținuților. Deasupra brațelor sale se înălțau, în stilul tipic al firmelor bavareze, figuri sculptate reprezentând înspre baracamantul SS-iștilor niște soldați, iar înspre *Schutzhaftlager*, un grup de lăutari ambulanti, cărora li se arăta direcția de urmat.

Vechea uzină cuprindea vreo 60 de clădiri care serviseră la fabricarea de explozibili, pentru administrație și pentru cazarea muncitorilor.

Deținuții au fost cazați în barăci de scânduri și viața lor a fost organizată într-un mod foarte primitiv.¹

Primii prizonieri erau toți adversari ai regimului, *politische Häftlinge* („politicii”), dar curând au fost aduși și alții care nu făceau parte din această categorie, iar barăcile au fost ocupate potrivit naturii „delictului”. Astfel, în 1937, cinci dintre ele erau rezervate pentru „politici”, două pentru „antisociali” și una pentru „emigranți”. Unul dintre baracamante era izolat cu sârmă ghimpată; aici era așa-numita *Strafkompanie* (compania disciplinară). Un altul era rezervat serviciilor generale. Bolnavii erau izolați în *Revier*, baracamantul-infirmerie.

Lagărul de deținuți era înconjurat de o rețea de sârmă ghimpată și era supravegheat din cinci turnuri de pază de către santinele echipate cu arme automate.²

În afara lagărului propriu-zis, vreo 15 baracamante erau ocupate de gradele inferioare ale comandaturii și de familiile lor. Bucătăria se afla în afara lagărului, iar deținuții mergeau acolo „pe companii” pentru distribuirea hranei, pe care o primeau direct în gamelă și o consumau pe loc. Începând cu 1936, ei trebuiau să-și aducă hrana în lagăr, în bidoane grele și în pas alergător.

În baracamantele de locuit și în încăperile serviciilor generale, zidurile erau împodobite cu maxime și desene pentru instruirea și „îndreptarea cetățenilor răătăciți”; erau mai ales peisaje și scene din viața rustică și lozinci tranșante ca: „Aici un singur lucru contează: nu cuvintele, ci faptele. Dați dovadă de

¹ A se vedea anexa 1, planul unui baracamant de locuit din lagărul inițial.

² A se vedea anexa 2, planul lagărului inițial.

simțul datoriei, fiți camarazi!” sau „Să duci lupta cu tine însuși este lucrul cel mai greu; să te învingi pe tine însuși este cea mai frumoasă victorie!“.

*

Pe la mijlocul anului 1937, SS-iștii începuseră construirea vastului complex proiectat mai de mult. O perioadă extrem de grea începuse atunci pentru deținuți, care fuseseră puși să muncească în condiții groaznice. În decurs de un an și jumătate, ei au dăruit clădirile vechii pulberării și au construit imensul baracament al SS-iștilor și noul lagăr al deținuților, *Schutzhaftlagerul*. Lucrul continua chiar și duminica și toți trebuiau să se miște în pas alergător, fără deosebire de vârstă. În mod oficial, lucrările s-au terminat la 15 august 1938, iar din 1939, lagărul a căpătat înfățișarea pe care, în linii mari, a păstrat-o până la sfârșit.

Schutzhaftlagerul avea forma unui dreptunghi cu dimensiunile de aproximativ 600x300 m și era legat de baracamentul SS-iștilor printr-un drum larg, asfaltat.¹ Intrarea principală se afla în clădirea administrativă, denumită *Jourhaus*, pe al cărei grilaj era scris cu litere din fier forjat *Arbeit macht frei* (Munca te face liber). Pentru a intra în lagăr, toți deținuții trebuiau în mod obligatoriu să treacă prin această poartă. La parterul *Jourhausului* se aflau biroul Rapportführerului și cele ale Blockführerilor, iar la etajul întâi, cel al Schutzhaftlagerführerului și al Vernehmungsführerului, personaje ale căror funcții vor fi definite mai departe.

Pătrunzând în interiorul lagărului, se vedea în dreapta o clădire enormă, de aproximativ 200 de metri lungime, cu două aripi de câte 60 de metri (*Wirtschaftsgebäude*), unde se aflau instalațiile necesare funcționării lagărului. În centru se aflau în special bucătăria, dușurile, magazia de alimente, *Effektenkammer*

¹ Vezi anexa 3, planul lagărului definitiv.

UBRIS | We know books

(depozitul de haine și de obiecte personale ale deținuților), magazia de îmbrăcăminte, depozitele de încălțăminte și rufărie, atelierile de cizmărie și de croitorie.

Pe acoperișul acestei clădiri era indicat cu litere albe enorme „drumul libertății”: *„Es gibt einen Weg zur Freiheit. Seine Meilensteine heißen: Gehorsam – Fleiss – Ehrlichkeit – Ordnung – Sauberkeit – Nüchternheit – Wahrheit – Opfersinn und Liebe zum Vaterland”* (Există un singur drum spre libertate. Bornele lui sunt: supunere – zel – cinste – ordine – curățenie – cumpătate – adevăr – spirit de sacrificiu și dragoste de patrie.)

La bucătărie se puteau prepara în cazane uriașe sute de litri de supă. Acolo munceau deținuți în haine vărgate, care turnau mâncarea în bidoane albastre, pe care cărătorii, *Essenträgerii*, le duceau în barăci. Curățenia din bucătărie i-a făcut pe diferiții membri ai partidului nazist, pe elevii școlilor de iuncheri și ale Wehrmachtului veniți în vizită prin lagăr să afirme că tratamentul oamenilor calificați de ei drept „drojdia societății” este cu mult prea bun.

În aripa sudică, între *Wirtschaftsgebäude* și grilajul de sârmă ghimpată, se afla *Kommandantur arrest*, denumit în jargonul lagărului *Bunker*. Aici erau amenajate celule pentru cei pedepsiți. De asemenea, aici erau ținuți în permanență deținuții „de onoare”, despre care vom vorbi în paginile ce urmează. Zidul din partea de răsărit a *Bunkerului* era unul dintre locurile de execuție ale lagărului.

De la aceste clădiri, un drum ducea spre un imens teren pietruit, unde se făcea apelul și se executau exercițiile disciplinare. 40 000 până la 50 000 de oameni puteau încăpea acolo. Era *Appellplatz*. Pornind din mijlocul platoului de apel spre nord se întindea *Lagerstraße*, lungă de aproximativ 300 de metri și plantată pe margini cu plop. De ambele părți ale acestei alei și perpendicular pe ea se aflau barăci denumite „blocuri”, despărțite între ele printr-un interval de aproximativ zece metri lărgime, denumit *Blockstraße*.

Blocurile erau în număr de 34; primele două de fiecare parte a *Lagerstraße*, începând de la terenul de apel, erau marcate prin

litere, iar celelalte erau numerotate cu cifre fără soț, de la 1 la 29, în dreapta, și cu soț, de la 2 la 30, în stânga. Construite din lemn și plăci de ciment, blocurile aveau aproximativ 90 de metri lungime și 10 metri lățime.

La început, primele două blocuri ale șirului estic erau rezervate infirmeriei, *Revier*, însă în decursul anilor a trebuit să li se atașeze și altele, pe măsura creșterii numărului deținuților. Veneau apoi blocurile zise de carantină, în care erau cazați nou-sosiții și cei care încă nu erau alocați unei echipe de lucru sau care erau desemnați pentru o anexă din exterior a lagărului sau pentru vreun transport.

Aceste blocuri erau izolate de celelalte, iar regimul de acolo se deosebea de cel al celorlalți deținuți. În șirul vestic, primele două blocuri, nenumerotate, adăposteau diferite servicii, cum ar fi cantina și biblioteca. Urmau barăcile oamenilor care lucrau și ale clericilor. În blocul 30 au început să fie trimiși mai târziu „invalidii”, adică cei inapți de muncă din cauza vârstei sau a infirmităților lor și care au pierit aproape cu toții.

Blocul de locuit (*Wohnblock*) se compunea din două părți egale, fiecare dintre ele având intrarea sa.¹ Fiecare parte reprezenta un ansamblu de două dormitoare (*Schlafraum*) și două camere de zi (*Tagesraum*), cu o latrină și un spălător. Ansamblul dormitor-cameră de zi constituia o *Stube*.

Atât timp cât lagărul era ocupat după cum se prevăzuse inițial, deținuții dormeau în fiecare *Stube* în 52 de paturi, suprapuse două câte două. În *Tagesraum*, fiecare dispunea de un mic dulăpior și un taburet și putea să ia loc la una dintre cele patru mese care se aflau acolo. În mijloc era instalată o sobă mare de faianță, în antecameră erau așezate etajere pentru încălțăminte. Spălătorul era înzestrat cu două mari bazine circulare cu robinete. În sfârșit, într-o încăpere de aproximativ 5x3 metri se aflau toaletele, unde necesitățile trebuiau satisfăcute în condiții de totală promiscuitate.

¹ Vezi anexa 4, planul unui bloc de locuit.

Blocul de locuit fusese conceput pentru a primi 208 oameni. Atât timp cât acest număr nu a fost depășit, viața în comun a fost suportabilă. Însă, odată cu creșterea numărului de deținuți, situația s-a deteriorat rapid. În cele din urmă, s-a produs o supra-populare, iar camerele de locuit, în care deținuții luau masa, au fost invadate de paturi, suprapuse câte trei și atât de înghesuite, încât nu puteai ajunge la ele decât foarte anevoie, iar în ceea ce privește mesele și taburetele care rămăseseră, nu se mai știa unde să fie plasate. De altfel, în blocurile cu numere fără soț, ele nu mai existau, iar dulapurile și chiar sacii de dormit dispăruseră.

La capătul de nord al lagărului se aflau camera de dezinfectare, o crescătorie de iepuri de angora, administrația grădinilor, iar mai târziu, așa-numitul *Sonderbau*, despre care vom vorbi mai încolo.

SS-iștii avuseseră ideea „originală” de a crea în lagăr, pentru uzul vizitatorilor, un muzeu în care erau expuse fotografiile și busturi din ceară și din ghips reprezentând toate tipurile de deținuți de la Dachau. Erau reprezentați acolo toți aceia care se opuneau regimului, mai ales conducători comuniști și social-democrați, oameni de stat, funcționari îmbrăcați în uniforma lor și în ținută de ocazi. Prezentării grupului „criminalilor” i s-a acordat o atenție deosebită: oameni cu fețele acoperite de cicatrici, dintre care unii aveau niște tatuaje extraordinare. Evreii erau, desigur, reprezentați pe larg. Uneori, SS-iștii completau vizitarea muzeului prin prezentarea anumitor deținuți care aveau caracteristici fizice deosebite. Scopul urmărit era, firește, de a demonstra că lagărul nu cuprindea decât ființe periculoase și anormale, pe care statul avea datoria să le izoleze. Dar nici vorbă nu era de a face cunoscut modul în care sufereau și mureau acești oameni în această așa-zisă instituție „de reeducare”, în acest *Musterlager*.

Se pregăteau, de asemenea, pentru vizitatori blocurile 2 și 4 ca blocuri de prezentare, *Musterblockuri*, care erau aranjate cu grijă când se anunțau vizitatori și care erau destinate să creeze o impresie absolut falsă asupra condițiilor de viață din lagăr.

În cursul verii anului 1943, Himmler a ordonat să se înființeze în lagărele de concentrare case de prostituție, botezate de el